

Handläggare
Martha Anderstedt
Telefon: 08-50812480

Till
Södermalms stadsdelsnämnd
13 juni 2024

Remiss av Motion om fler biståndsbedömda trygghetsboenden för äldre

Svar på remiss från kommunstyrelsen, dnr. KS 2023/546

Förvaltningens förslag till beslut

Stadsdelsnämnden överlämnar stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Sammanfattning

Stadsdelsnämnden har av kommunstyrelsen fått en motion ställd av Jan Jönsson (L) om fler biståndsbedömda trygghetsboenden för äldre. I motionen anges att den ökande äldre befolkningen i Stockholm ställer växande krav på äldreomsorgen och att stadens kapacitet att erbjuda moderna och ändamålsenliga bostäder till äldre behöver öka. Vidare skriver motionären att äldre som i tid får flytta till ett mellanboende istället för att bo kvar i ordinärt boende med mer hemtjänst skulle ge ett friskare åldrande och ett senare behov av att flytta in på vård- och omsorgsboende. Motionären anger att fler boendevalternativ mellan ordinärt boende och heldygnsomsorg måste skapas, så som biståndsbedömda trygghetsboenden.

Motionären föreslår att kommunstyrelsen, äldrenämnden och stadsdelsnämnderna ges i uppdrag att ta fram en marknadsanalys och behovsbedömning inför en framtida utbyggnad av biståndsbedömda trygghetsboenden. Motionären föreslår vidare att ett LOV-system ska utredas för att möjliggöra för privata aktörer att etablera sig och erbjuda biståndsbedömda trygghetsboenden för äldre samt att riktlinjerna för biståndsbedömning i syfte att bevilja trygghetsboende som insats ses över med särskilt fokus på gruppen äldre 85+.

Förvaltningen ser inte att det i dagsläget finns något behov av att införa en ytterligare biståndsbedömd boendeform, oavsett driftsform. Detta eftersom de boendeformer som finns idag i form av seniorbostäder på den öppna bostadsmarknaden och de biståndsbedömda särskilda boendeformerna servicehus och vård- och omsorgsboende tillsammans täcker det behov som finns.

Förvaltningen anser att det bästa för den enskilde är att det finns tillgänglighetsanpassade bostäder via den öppna bostadsmarknaden, där den enskilde har möjlighet att bo kvar även när omsorgsbehoven ökar. Tillgängliga och anpassade bostäder ökar de äldres möjligheter till ett självständigt liv och senareläggning av behovet av äldreomsorg. Detta anser förvaltningen bidrar till perspektivet om förebyggande och tidiga, icke behovsprövade insatser i den nya socialtjänstlagen samt ligger i linje med Stockholm stads handlingsplan för arbetet med god och nära vård och omsorg.

Bakgrund

Stadsdelsnämnden har av kommunstyrelsen fått en motion ställd av Jan Jönsson (L) om fler biståndsbedömda trygghetsboenden för äldre. Motionen har förutom till Södermalms stadsdelsnämnd remitterats till stadsledningskontoret, äldrenämnden, Farsta stadsdelsnämnd, Stockholms Stadshus AB, Hägersten-Älvsjö stadsdelsnämnd och PRO. Remisstiden sträcker sig till den 6 augusti 2024.

Ärendet

I motionen, som är författad av Jan Jönsson (L), anges att alla har rätt till en bra ålderdom. Fram till år 2040 förväntas antalet personer över 80 år i Stockholm fördubblas, vilket ställer växande krav på äldreomsorgen. Stadens kapacitet att erbjuda moderna och ändamålsenliga bostäder till äldre behöver öka. Stockholm ska visa äldre som behöver hjälp respekt för deras behov, livsval och intressen. Motionären framför vidare att många äldre som kanske hade haft nytta av att bo i ett mellanboende, idag bor kvar i hemmet väldigt länge. Att äldre i tid får flytta till ett mellanboende istället för att bo kvar i ordinärt boende med mer hemtjänst skulle ge ett friskare åldrande och ett senare behov av att flytta in på vård- och omsorgsboende.

Motionären skriver vidare att mellanboenden kommer i olika former, biståndsbedömda och icke-biståndsbedömda och att det biståndsbedömda mellanboende som finns i Stockholm idag är i form av servicehus. Motionären menar att de icke-biståndsbedömda trygghetsboendena inte har fått den effekt som man hoppades på i Stockholm, de är tillgängliga fysiskt men saknar den service- och omsorgsnivå som behövs för ett friskare åldrande. Fler boendalternativ mellan ordinärt boende och heldygnsomsorg måste skapas, så som biståndsbedömda trygghetsboenden. Motionären framför att det borde vara en rättighet för personer 85 år och äldre att erbjudas möjlighet att bo i ett trygghetsboende men även att stadens servicehus generellt är i dåligt skick och att det finns behov av fler platser av god kvalitet.

Motionären avslutar med att skriva att biståndsbedömda trygghetsboenden är den boendeform som sannolikt efterliknar de befintliga servicehusen i störst utsträckning, men att det behövs politisk vilja och möjlighet att låta privata aktörer etablera sig i moderna lokaler under ett tydligt juridiskt ramverk.

Med stöd av resonemanget ovan föreslår motionären att kommunfullmäktige beslutar följande:

1. att Kommunstyrelsen, Äldrenämnden och Stadsdelsnämnderna ges i uppdrag att ta fram en marknadsanalys och behovsbedömning inför en framtida utbyggnad av biståndsbedömda trygghetsboenden.
2. att utreda ett LOV-system för att möjliggöra privata aktörer att etablera sig och erbjuda biståndsbedömda trygghetsboenden för äldre.
3. att riktlinjerna för biståndsbedömning i syfte att bevilja trygghetsboende som insats ses över med särskilt fokus på gruppen äldre 85+.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av stadsdelsdirektörens stab och kansli i samråd med avdelningen för äldreomsorg. Ärendet har behandlats av förvaltningsgruppen och pensionärsrådet den 3 juni 2024.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Biståndsbedömda trygghetsboenden

Sedan april 2019 finns en möjlighet i socialtjänstlagen för kommunerna att inrätta särskilda boendeformer för en ny målgrupp, biståndsbedömt trygghetsboende för äldre. Målgruppen ska inte behöva vård och omsorg dygnet runt utan insatsens syfte är att bryta isolering och öka tryggheten för de äldre personer som inte längre är trygga med att bo kvar hemma. Det är frivilligt för kommunerna att inrätta denna boendeform. Insatsen beviljas efter en individuell behovsbedömning som inleds när det inte längre fungerar att bo kvar hemma men ett boende med heldygnsvård inte heller är nödvändigt. Det finns inte krav på personal på plats dygnet runt men vissa tider. Inom boendeformen biståndsbedömt trygghetsboende ingår ingen mat, service, omvårdnad eller

sjukvård, till skillnad från särskilt boende, utan detta behov tillgodoses genom hemtjänst och hemsjukvård.¹

Sedan 2020 följer Boverket upp antalet bostäder i biståndsbedömda trygghetsboenden genom att ställa frågor om detta till kommunerna i den årliga bostadsmarknadsenkäten.² I 2023 års bostadsmarknadsenkät uppger 29 kommuner att de hittills har inrättat boendeformen.³ Stockholms stad är en av de kommuner som ännu inte har infört boendeformen. Staden uppger också att det för närvarande inte finns några planer på att inrätta boendeformen i kommunen.⁴

Boendeplanering för äldre i Stockholms stad

Varje år upprättar Stockholms stad en gemensam övergripande boendeplan som ett underlag för att klara behovet av bostäder för äldre på kort och lång sikt och säkerställa en trygg boendesituation för målgruppen. En del av underlaget utgörs av de regionala boendeplanerna. Södermalm upprättar tillsammans med Kungsholmens- och Norra innerstadens stadsdelsförvaltningar en gemensam regional boendeplan för Region innerstaden. Utgångspunkten i all prioritering av olika åtgärder är att utbudet av boenden för äldre är en gemensam resurs för hela staden. Konsekvenser för såväl stadsdelsnämndsområden som regionen/staden som helhet ska beaktas i planeringen.⁵

Det som huvudsakligen lyfts i den regionala boendeplanen som medskick till stadens gemensamma boendeplan för 2025 är att det planerade behovet av nybyggnation av vård- och omsorgsboenden i innerstaden bedöms som osäker och otillräcklig utifrån den prognosticerade demografiska utvecklingen samt att det behövs fler seniorbostäder, som inte bör tillskapas genom omvandling av servicehus eller vård- och omsorgsboenden med tanke på det

¹ Boverket. Lika stor brist på särskilda boenden som före pandemin. *Boverket*. 2023. <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/bostadsmarknad/olika-grupper/aldre/sarskilda/> (Hämtad 2024-05-08).

² Socialstyrelsen. *Behov av och tillgång till särskilda boendeformer för äldre*. Socialstyrelsen, 2021. <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2021-1-7187.pdf> (Hämtad 2024-05-08). Sid 20.

³ Boverket. Lika stor brist på särskilda boenden som före pandemin. *Boverket*. 2023.

⁴ Boverket (2023). *Öppna data – Boverkets bostadsmarknadsenkät – Äldre – BME 2023*. <https://www.boverket.se/sv/om-boverket/publicerat-av-boverket/oppna-data/bostadsmarknadsenkaten/> (Hämtad 2024-05-08)

⁵ Stockholms stad. *Regional boendeplan för äldre 2025 med utblick mot 2050, Region innerstaden*. Stockholms stad, 2024.

<https://edokmeetings.stockholm.se/welcome-sv/namnder-styrelser/sodermalms-stadsdelsnamnd/mote-2024-04-25/agenda/regional-boendeplan-for-aldre-2025-med-med-utblick-mot-2050-region-innerstadens-stadsdelsfovaltningar-kungsholmen-norra-innerstaden-sodermalm.pdf?downloadMode=open> (Hämtad 2024-05-08). Sid. 5

prognosticerade underskottet av platser på vård- och omsorgsboenden i innerstaden. Förvaltningen lyfter även att staden behöver arbeta aktivt för att hitta anpassade insatser för äldre personer i hemlöshet eller med psykisk ohälsa och/eller missbruksproblematik. Detta eftersom de boendalternativ som finns inom stadens äldreomsorg i många fall inte är anpassade för målgruppen, då de inte har ett behov av vård- och omsorgsboende eller tillhör målgruppen för servicehus. Region innerstaden ser även ett behov av särskilda platser för yngre personer med demenssjukdom 65-80 år, eftersom deras behov inte alltid kan tillgodoses på ett bra sätt på vård- och omsorgsboende med demensinriktning.⁶

Tillgång och efterfrågan på servicehus

I den stadsövergripande äldreboendeplanen för 2024 anges att den totala efterfrågan på den särskilda boendeformen servicehus har sjunkit de senaste åren samt att en del servicehus har avvecklats eller omstrukturerats till seniorbostäder till följd av tomställda platser. Detta har lett till att antalet servicehuslägenheter har minskat. I den stadsövergripande äldreboendeplanen för 2024 görs även bedömningen att den efterfrågan som finns på servicehus för närvarande tillgodoses inom det befintliga beståndet.⁷

Inom Stockholms stad gäller kvarboendepincipen även för servicehus. Kvarboendepincipen kan innebära att personer som bor på servicehus fortsätter att bo på servicehus även efter att de utvecklat en demenssjukdom och/eller får behov av omfattande hälso- och sjukvårdsinsatser. Huvudregeln ska vara att den enskilde får bo kvar till livets slut och att kompetens, bemanning och organisation utformas utifrån de boendes behov.⁸

Tillgängliga och anpassade bostäder

Inom Stockholms stad bor de flesta äldre i ordinärt boende och många bor i otillgängliga fastigheter till följd av att bostäderna är byggda innan skärpta tillgänglighetskrav och därmed inte är tillgänglighetsanpassade. En tillgänglig och anpassad bostad ökar äldres möjligheter till ett självständigt liv och kan även leda till en

⁶ Stockholms stad. *Regional boendeplan för äldre 2025 med utblick mot 2050, Region innerstaden*. Sid. 3-4.

⁷ Stockholms stad. *Äldreboendeplan 2024 – Med utblick mot 2040*. Stockholms stad, 2023. <https://foretagsservice.stockholm/globalassets/foretag-och-organisationer/foretagsservice/etablera-dig-i-stockholm/bygga-eller-driva-samhallsfastigheter/bygga-eller-starta-boende-for-aldre/aldreboendeplan-2024.pdf> (Hämtad 2024-05-08). Sid 31-32.

⁸ Stockholms stad. *Riktlinjer för handläggning inom socialtjänstens äldreomsorg*. Stockholms stad, 2021 (rev oktober 2023).

<https://start.stockholm/globalassets/start/om-stockholms-stad/politik-och-demokrati/styrdokument/riktlinjer-for-handlaggning-inom-socialtjanstens-aldreomsorg2.pdf>. (Hämtad 2024-05-07). Sid 44-45.

senareläggning av behovet av äldreomsorg.⁹ Otillgängliga bostäder leder istället till försämrad livskvalitet för äldre men också till ökade kostnader för bostadsanpassning i hemmet.¹⁰

I den stadsövergripande äldreboendeplanen för 2024 görs bedömningen att det inte finns tillräckligt med bostäder med god tillgänglighet som kan möta behoven hos stadens ökande antal äldre.¹¹ Vidare anges att det är angeläget med en fortsatt utveckling av seniorbostäder som ett alternativ för de äldre som inte har omvårdnadsbehov för att beviljas särskilt boende, men som exempelvis upplever ensamhet eller bor otillgängligt och har behov av ett tillgängligt boende med socialt innehåll i form av gemenskap, måltider och fysiskt aktivitet. En fortsatt utveckling är också viktigt för att främja en god arbetsmiljö för hemtjänstpersonalen.¹²

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen anser att de boendeformer som finns idag i form av seniorbostäder på den öppna bostadsmarknaden och de särskilda boendeformerna servicehus och vård- och omsorgsboende tillsammans täcker det behov som finns. Förvaltningen ser därför inte att det i dagsläget finns något behov av att införa en ytterligare biståndsbedömd boendeform, oavsett driftsform. Förvaltningen ser att servicehusens utformning och innehåll kan komma att behöva anpassas för att på ett bättre sätt uppfylla den äldre stockholmarens krav och förväntningar i framtiden.

Förvaltningen instämmer med motionären att stadens kapacitet att erhålla ändamålsenliga bostäder för äldre behöver öka. Förvaltningen ser dock att det bästa för den enskilde är att det finns tillgänglighetsanpassade bostäder via den öppna bostadsmarknaden, dit den enskilde har möjlighet att flytta för att sedan bo kvar även när ett omsorgsbehov uppstår eller ökar. Om det i framtiden skulle visa sig att behovet inte kan tillgodoses inom den öppna bostadsmarknaden anser förvaltningen att det kan komma att bli aktuellt att utreda förutsättningarna för att införa biståndsbedömda trygghetsboenden som ett möjligt alternativ.

Tillgängliga och anpassade bostäder ökar de äldres möjligheter till ett självständigt liv och kan även leda till en senareläggning av behovet av äldreomsorg. Detta anser förvaltningen bidrar till perspektivet om förebyggande och tidiga, icke behovsprövade insatser i den nya socialtjänstlagen samt ligger i linje med

⁹ Stockholms stad. *Äldreboendeplan 2024 – Med utblick mot 2040*. Sid 34.

¹⁰ Stockholms stad. *Regional boendeplan för äldre 2025 med utblick mot 2050, Region innerstaden*. Sid. 20.

¹¹ Stockholms stad. *Äldreboendeplan 2024 – Med utblick mot 2040*. Sid 34.

¹² Ibid sid 61-62.

Stockholms stads handlingsplan för arbetet med god och nära vård och omsorg.

För att motverka ofrivillig ensamhet bland äldre samt för att stärka det friska och förebygga ohälsa arbetar förvaltningen kontinuerligt med att förnya och stärka arbetsformerna för det förebyggande och uppsökande arbetet för att nå fler äldre och aktörer som möter äldre i stadsdelsområdet. Detta bland annat genom äldrelotsens arbete, strategiska informationsinsatser och genom att utveckla arbetsätt för att stärka anhörigvårdare. Förvaltningens aktivitetscenter och träffpunkter fortsätter att utveckla utbudet av varierade aktiviteter med fokus på social gemenskap och mänskliga möten, kulturella aktiviteter och ökad fysisk aktivitet. Förvaltningen planerar även för en utökning av antalet dagverksamhetsplatser för målgrupper med olika förutsättningar och behov för att möjliggöra kvarboende. Utifrån den fortsatta utvecklingen av det hälsofrämjande och förebyggande arbetet kopplat till god och nära vård samt det förebyggande arbetet för att bryta ofrivillig ensamhet och social isolering planerar förvaltningen att under 2024 genomföra en särskild satsning för att möjliggöra social gemenskap och mänskliga möten för äldre även under storhelger och under sommaren.

Förvaltningen föreslår att stadsdelsnämnden överlämnar tjänsteutlåtandet till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Jämställdhetsanalys

När det gäller äldre personers bostadsval och preferenser så förändras önskemålen med ökad ålder. Det blir allt viktigare med mindre bostadsyta, ökad tillgänglighet och minskat ansvar för underhåll. Det går även att se skillnader i mäns och kvinnors preferenser där kvinnor exempelvis vill bo nära barn och barnbarn, ha nära till kollektivtrafik och tillgång till hiss. Män föredrar i högre utsträckning att bo nära skog och mark samt att ha tillgång till parkeringsplats och hobbyutrymmen.¹³

Vad gäller boendeformen särskilt boende visar Socialstyrelsens statistikdatabas att betydligt fler kvinnor än män bor på särskilt boende. Det är även fler kvinnor än män som har hemtjänst i ordinärt boende.¹⁴ Detta kan tänkas bero på att kvinnor lever längre än män och tar ett större ansvar för hem, vilket leder till att de ger omsorg så att män kan bo kvar hemma längre utan formella insatser. Generellt vet vi också att ålder påverkar hälsan och vid bedömning av insatser tar förvaltningen hänsyn till hög ålder.

¹³ Socialstyrelsen. *Behov av och tillgång till särskilda boendeformer för äldre*. Sid 13-14.

¹⁴ Socialstyrelsen (2024). *Statistikdatabas för äldreomsorg*. [Dataset]. https://sdb.socialstyrelsen.se/if_ald/val.aspx. (Hämtad 2024-05-08).

Barnrättsanalys

Förvaltningen uppfattar inte att förslagen i motionen ger direkta eller indirekta konsekvenser för barn. En vidare barnrättsanalys genomförs därför inte.

Expedieras till
Kommunstyrelsen

Alexandra Wynn
Stadsdelsdirektör
Södermalms
stadsdelsförvaltning

Odini Nzeribe
Avdelningschef
Södermalms
stadsdelsförvaltning

Bilagor

Motion av Jan Jönsson (L) om fler biståndsbedömda trygghetsboenden för äldre.

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Alexandra Wynn, Stadsdelsdirektör	2024-05-27
Odini Nzeribe, Avdelningschef	2024-05-24